

УВОД

По угледу на Стандард старословенског ћириличног писма Београдске конференције потребно је учинити напор да се изради и Стандард старословенског глагољичког писма. (Стандард старословенског ћириличног писма, усвојен јуна месеца 2008. г., као и неопходна објашњења у формату PDF, са глифовима и лигатурама, можете наћи на: <http://www.cirilica.net> или <http://www.sanu.ac.rs/Cirilica/Cirilica.aspx>).

Аутори представљају трећи, допуњен предлог у коме се табеларно доносе велика и мала слова (редна), без надметнутих слова, надредних знакова, интерпункцијских знакова и бројева. Основна намена овог делимичног инвентара јесте у томе да омогући транслитерацију између различитих писама старословенског језика и његових редакција.

Карактери су подељени на основне (црна боја) и функционалне јединице (црвена боја) и оне чине Стандард. У табели су још дата и слова за транслитерацију (зелена боја) између обле глагољице, угласте глагољице и ћирилице.

Креирали смо систем међусобно компатибилних старословенских писама омогућивши аутоматску транслитерацију. Као што је познато, постоје два начина за транслитерацију једног писма у друго. Први је да се користи „search/replace“ функција која може да се аутоматизује преко макроа. На тај начин текст може бити транслитерован у стандардни уникод енкодинг. Позадина оваквог решења је да се морају направити макрои и то посебно за сваки програм и компјутерску платформу. Друго решење је да се направе фонтови који су посебно дизајнирани за транслитерацију. Такви фонтови нису у оквиру уникод стандарда али омогућавају кориснику да изврше транслитерацију простом заменом фонта.

Постоје мање разлике (и одговарајући технички проблеми) између ћирилице и обле глагољице, али и веће разлике између угласте глагољице и осталих система. У реформисаној угластој глагољници, наиме, нека слова више не постоје. У овим случајевима због транслитерације, унели смо релевантне јединице претходног система.

Овај систем може се у потпуности користити за текстове који су рашчитани (текстови у којима су надметнута слова спуштена у ред, речи размакнуте, а скраћенице разрешене).

Дате су две латиничке транслитерације:

1. Традиционална (типа „broad transliteration“) за кориснике које занима садржај текста, али не и његова формална страна. Из ње није могуће добити пре-

цизну информацију о оригиналној графетичкој (графичкој) структури текста због тога што неке хомофоне јединице имају исти знак у транслитерацији.

2. Компјутерска (типа „narrow transliteration“) која води рачуна о облицима слова и омогућава једнозначну транслитерацију из једног писма (система) у друго. У њој се налазе и савремена ћириличка слова.

Обе транслитерације су графетичке, али не и графемске, тј. оне представљају структуру писменог система само формално. Због тога, на пример, глагољичко **ѣ** у сваком контексту се представља као „а“ иако може имати и бројну вредност „1“; такође се и **ѿ** (ижица) транслитерује увек као **v** иако постоје случајеви у којима исти знак служи за „у“.

Компатибилност писама изводи се простом заменом фонта. Будући да фонтови немају Уникод-кодове (ћирилица, глагољица и латиница имају различите кодове у Уникоду), за кодну страну је узета „проширена“ латиница.

Латиничка транслитерација је иначе проблематична јер постоји више стандарда (ISO, GOST итд.) који на различите начине третирају иста слова.

Сви фонтови за транслитерацију и тастатура, могу се наћи на: <http://www.cirilica.net>.

Захваљујемо се на корисним саветима Матеу Жагару са Одсјека за кроатистику Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу и Виктору Савићу са Института за српски језик САНУ, Београд.

Аутори сматрају да је неопходно организовати међународну конференцију која би утврдила Стандард старословенског глагољичког писма.

Хајнц Миклас

Институт за славистику, Универзитет у Бечу

Зоран Костић

Задужбина светог манастира Хиландара

INTRODUCTION

On the model of the **Standard of the Old Slavonic Cyrillic Script** of the Belgrade Conference it is necessary to elaborate also a parallel **Standard of the Old Slavonic Glagolitic Script** (for a PDF version of the *Standard of the Old Slavonic Cyrillic Script*, adopted in June 2008, with the necessary explanations, glyphs and ligatures, see: <http://www.cirilica.net> or <http://www.sanu.ac.rs/Cirilica/Cirilica.aspx>).

The authors now present a third, supplemented proposal consisting of a character table containing majuscule and minuscule letters (on the line), but no superscript letters, diacritical and punctuation marks, or numbers. The primary purpose of this partial inventory is to enable the transliteration of the different scripts of the Old Slavonic language and its redactions.

The characters are divided into basic (in black) and functional units (in red), and these constitute the Standard. In addition, the table contains characters for simple transliteration (in green) from Round and Square (Angular) Glagolitsa as well as from the Cyrillic script.

We have tried to create a system of mutually compatible Old Slavonic scripts, enabling automated transliteration. As is known, there are two ways to transliterate one script into another: One is to use search/replace routines that can be automated via macros. In doing so, texts can be transliterated in standard-conform encodings such as Unicode. The drawback of this solution is that macros or similar tools have to be developed, and this separately for each application and/or platform. The second way is to use fonts that are specifically designed for transliteration purposes. Such fonts do not comply with encoding standards like Unicode, but enable the user to transliterate in a convenient way by simple font switching.

There are some minor differences (and similar technical problems) between the Cyrillic and the Round Glagolitic script, and major ones between the Square (Angular) Glagolitsa and the other systems. In particular, some characters no longer exist in the reformed Square Glagolitsa. In these cases we have introduced the relevant units of the earlier system for transliteration purposes.

The present system is fully applicable to all transcribed texts (i.e., those in which the superscripts have been brought down on to the line, and *scriptio continua* and abbreviations have been resolved).

Two Latin transliterations are offered:

1. The traditional one (of the “broad transliteration” type) for those interested in the content of the text and not in formal aspects of the original. It cannot provide accurate information on the exact graphemic structure of the text, because certain homophonous units are transliterated with one and the same sign.

2. A computerized one (“narrow transliteration” type) which takes account of the character shape and enables one-to-one transliteration from one script (writing system) into another. It also contains letters of the modern Cyrillic script.

Both transliterations are graphetic, not graphemic, i.e., they represent the structure of the writing system only formally. Therefore, e.g., Glagolitic Ɑ is transliterated in all contexts as “a”, although it may also have the numerical value “1”, or ꙗ (Ižica) is always transliterated as v, even though there are cases in which the same character serves as “u”.

In our table compatibility between scripts is achieved by simple font switching. Since the fonts do not have *Unicode* codes (in *Unicode* the Cyrillic, Glagolitic and Latin scripts have different codes), an “expanded” Latin set has been used as the Code-Page.

A disadvantage of the Latin transliteration is the existence of a number of standards (ISO, GOST, etc.) which render the same characters in different ways.

You may find all fonts for transliteration and keyboard layout on: <http://www.cirilica.net>.

We are indebted to Mateo Žagar, Department of Croatian Studies, Faculty of Philosophy of the University of Zagreb, and Viktor Savić, Institute of Serbian Language, SANU, Belgrade, for their useful advice.

The authors recommend organizing an international conference in order to elaborate the Standard of the Old Slavonic Glagolitic Script.

Heinz Miklas
Institute of Slavic Studies, University of Vienna

Zoran Kostić
Foundation of the Holy Monastery Hilandar

TRANSLITERATION STANDARD FOR OLD SLAVONIC

GLAGOLITIC-CYRILLIC-LATIN

Black – Basic characters, Red – Functionals, Green – Transliteration symbols

	Glagol. round		Glagol. angular		Numeric value	Cyrillic		Num. value	Old Slavonic name	Lat. trans.	
										tradit.	comp.
1	Ⲡ	ⲡ	Ⲣ	ⲣ	1	А	ⲁ	1	азѣ	a	a
2	Ⲥ	ⲥ	Ⲧ	ⲧ	1	Ѧ	ⲗ	1	азѣ	a	ɑ
3	Ⲩ	ⲩ	Ⲫ	ⲫ	2	Б	ⲋ		боуки	b	b
4	Ⲭ	ⲭ	Ⲯ	ⲯ	3	В	Ⲍ	2	вѣдѣ	v	v
5	Ⲱ	ⲱ	Ⲳ	ⲳ	4	Г	ⲍ	3	глаголи	g	g
6	Ⲵ	ⲵ	Ⲷ	ⲷ	5	Д	Ⲏ	4	добро	d	d
7	ⲹ	Ⲻ	ⲻ	Ⲽ	6	Е	ⲏ	5	естѣ	e	e
8	Ⲽ	ⲽ	ⲿ	Ⲿ		Ѣ	Ⲑ	(5)	естѣ (широко)	e	ē
9	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	7	Ж	ⲑ		жнвѣте	ž	ž
10	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	8	Ѕ	ⲓ	6	ѕѣло	dz	z
11	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	9	З	Ⲕ	7	земля	z	z
12	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	10	И(Н ¹)	ⲕ	10 (8)	ѣе	i/ī	ı
13	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	10	ї (ı)	ⲕ	10	ї (ı)	i/ı/ī	ĩ
14	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	20	Н(ı ¹)	ⲕ	8 (10)	н	i	i
15	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	30	ⲗ (ĩ)	ⲕ		лрѣвѣ (гѣенѣа)	g'/ĝ/ĵ	ĝ
16	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	40	К	Ⲍ	20	како	k	k
17	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	50	Л	Ⲍ	30	люднѣ	l	l
18	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	60	М	Ⲍ	40	мѣсанте	m	m
19	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	70	Н	Ⲍ	50	нашь	n	n
20	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	80	О	Ⲍ	70	онѣ	o	o
21	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ		О	Ⲍ	(70)	онѣ (широко)	o	ō
22	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	90	П	Ⲍ	80	покон	p	p
23	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	100	Р	Ⲍ	100	рѣци	r	r
24	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	200	С	Ⲍ	200	слово	s	s
25	ⲿ	Ⲿ	ⲿ	Ⲿ	300	Т	Ⲍ	300	тѣрѣдо	t	t

Глаголица-Кирилица-Латиница

[illegible]

TRANSLITERATION STANDARD FOR OLD SLAVONIC

GLAGOLITIC–CYRILLIC–LATIN

Black – Basic characters, **Red** – Functionals, **Green** – Transliteration symbols

	Glagol. round		Glagol. angular		Numeric value	Cyrillic		Num. value	Old Slavonic name	Lat. trans.	
										tradit.	comp.
51	Ɑ	Ɱ	Ⱳ	ⱳ	4000 (5000*)	Ѡ	ѡ		ѠТЬ	ě/ê	ě
52	Ɱ	Ɐ	ⱳ	ⱴ	5000 (8000*)	Ѣ	ѣ		Ѣ(Ѡѣ)	ju	û
53	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		Ѥ	ѥ		ѥ(Ѡѣ)	ja	â
54	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		Ѧ	ѧ		ѧ(Ѡѣ)	je	ê
55	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		Ѩ	ѩ	900	ѩСЪ	ę	ę
56	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		Ѫ	ѫ		ѪСЪ	’ę	’ę
57	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ	(7000*)	Ѭ	ѭ		ѭСЪ	q	q
58	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ	(9000*)	Ѯ	ѯ		ѯСЪ	ę	ę
59	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ	6000 (9000*)	Ѱ	ѱ		ѱСЪ	ję	ê
60	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		Ѳ	ѳ		ѳСЪ	jq	ô
61	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ	³	Ѵ	ѵ		ѵСЪ	jq	ŏ
62	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		Ѷ	ѷ	60	ѷН	ξ	ξ
63	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		Ѹ	ѹ	700	ѹН	ψ	ψ
64	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		Ѻ	ѻ	9	ѻНТА	θ	θ
65	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		Ѽ	ѽ	400	ѽСЪ	u	u
66	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ	(400*)	ѿ	Ѿ		НЖНЦА (ѿПОСТАСЪ)	u	v
67	Ɱ	Ɐ	Ⱳ	ⱳ		ѿ	Ѿ		ПАѿРЪКЪ	’	’

¹ Глагољичко Ɱ је одговарало грчком ета, глагољичко Ⱳ грчком јота, али су старословенски писари изменили њихово место због транслитерације бројне вредности (глаг. ета = 10 = ћирилично јота)

² Име и транслитерација у складу са старијом, оригиналном вредношћу

³ До сада нађено само у Минхенском Абецедару и Синајском фрагменту у форми ѿ

* Реконструкција Константинове глаголице

¹ Glagolitic Ɱ equals Greek Eta, Glagolitic Ⱳ Greek Iota, but the Old Slavonic scribes changed their places for transliteration purposes on the base of the numeric value (Glag. Eta=10=Cyrillic Iota).

² Name and transliteration according to the older, original value

³ So far detected only in the Abecedarium Monacense and a Sinai fragment in the form of ѿ

* Reconstruction of Constantine’s Glagolitsa

СТАНДАРД ЗА СТАРОСЛОВЕНСКУ ТРАНСЛИТЕРАЦИЈУ

TRANSLITERATION STANDARD FOR OLD SLAVONIC

БРОЈЕВИ-NUMBERS

	Глаг. обла		Глаг. угласта		Кирилица		Комп. транс.		Глаг. обла		Глаг. угласта		Кирилица		Комп. транс.
1	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѧ	ѧ	1	26	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	800
2	Ѳ	ѳ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	2	27	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	900
3	Ѵ	ѵ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	3	28	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	1000
4	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	4	29	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѧ	ѧ	2000
5	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	5	30	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	3000
6	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	6	31	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	4000
7	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѱ	ѱ	7	32	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѧ	ѧ	5000
8	Ѿ	ѿ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	8	33	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	6000
9	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	9	34	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ	Ѱ	ѱ	7000
10	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѧ	ѧ	10								
11	Ѵ	ѵ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	20								
12	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	30								
13	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	40								
14	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	50								
15	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѱ	ѱ	60								
16	Ѿ	ѿ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	70								
17	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	80								
18	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѧ	ѧ	90								
19	Ѵ	ѵ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	100								
20	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	200								
21	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	300								
22	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	400								
23	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ	Ѱ	ѱ	500								
24	Ѿ	ѿ	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	600								
25	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	700								